

מְרַדְכֵי הַשְּׂתַדְלָן

מְרַדְכֵי צִיּוּף. אִיזוֹ כֶּבֶד כַּחַס.
מִשְׁגָּעִים אוֹתוֹ: "עֲשֵׂה טוֹבָה!
אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה, שְׂתַהֲיֶה בְּרִיאָה,
בְּשִׁבְלָהּ הִיא, עֲפָעַס, קְרוּבָה.

אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה, שְׂתַהֲיֶה בְּרִיאָה,
תִּצְלִיחַ מִן הַסֵּתֶם
לְבַטֵּל אֶת גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ,
שְׁעֲלֶיָהּ בַּעֲצֻמוֹ חֲתָם."

מְרַדְכֵי נְאַנְחָה. חֲנוּנִים יְהוּדִים
בְּאֶלְפֵיהֶם לְפָנָיו עוֹמְדִים.
"אֲבִינִי שְׁבַשְׁמִים," עוֹלָה שְׁוֹעֵתָם,
"מְגַרְשִׁים אוֹתָנוּ מִן הַיְרִידִים."

"מַה צְרִיךְ עוֹד לְקִרּוֹת, מַה אֶפְשֵׁר לַעֲשׂוֹת?"
מִתְלוֹנֵן גַּם הָרֵב הַטְרָחָן:
"גְּזֵרֹת נִשְׁפָּכוֹת עַל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל,
וְאִישׁ לֹא יֵרֵעַ מֵהִיכָן."

בְּבֵית־הַמְּרַחֵץ כֶּבֶד רְצוֹת הַשְּׂמוּעוֹת
עַל מַה שָּׁמוּ, הַמֶּן הַרְשָׁע...
אֲבָל הַמַּלְכָּה, שְׂתַהֲיֶה לִי בְּרִיאָה,
אִם רַק תִּרְצָה – נִוְשָׁע.

מְרַדְכֵי מְחִינָה. כָּל שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל,
הֲרִי הֵם פְּשׁוּט חֲמוּרִים –
שְׂמֵלֹת אֶסְתֵּר תַּחֲזֹק יוֹתֵר
מֵאֵלֶּף גְּבוּרִים.

הוּא מְכַוֵּן שְׁעוֹנוֹ. הַשְּׂכָם בְּבִקְרָה,
אִם רַק הַשֵּׁם יִרְצָה,
לְאֶסְתֵּר עֲצָה טוֹבָה יִתֵּן
וּמִדַּלֶּת אַחֲרֵית יִצְאָה.

אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה, כִּפְרָה עַל רֵאשָׁה,
תִּצְלִיחַ מִן הַסֵּתֶם
לְבַטֵּל אֶת גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ,
שְׁעֲלֶיָהּ בַּעֲצֻמוֹ חֲתָם.

מְרַדְכֵי מְגַפְיוֹ אֹז יַחְלִץ,
יִגְדְּדוּ מִחֲשׁוֹבוֹתָיו,
וְיִקְשִׁיב אִיהַ נּוֹבְחִים הַכְּלָבִים
אֶל עֶבֶר כּוֹכְבֵי הַסֵּתֶן.

מאנגר מקפיד לכנות את מרדכי בתואר ר' (אמרו: רב), קידומת המצביעה על מעמדו בעיניו – יהודי שומר מצוות, אף כי לא רב או תלמיד חכם גדול. אך מתברר כי "מרדכי הצדיק" אינו רק קשיש נרגז הדואג לעצמו ולקרובתו משפחתו, אלא שתדלן, כלומר עסקן ציבור הפועל בחצרות מלכים ואצילים לטובת בני עמו. מרדכי של המגילה הוא אפוא האב הקדמון של יהודי החצר והשתדלנים לדורותיהם. היו אלה יהודים שוחרי טוב שקיבלו עליהם – בזכות קשריהם, כישרונותיהם או ממונם – לייצג את אחיהם בפני שליטים זרים. אלפי החנוונים היהודים שמתלוננים בפני מרדכי של מאנגר על גירושם מהירידים משקפים אחת מבעיות הקיום היסודיות ביותר של יהודי פולין במשך מאות שנים: התחרות הכלכלית, בעיקר בערים, עם הסוחרים הנוצרים. הללו ניצלו פעמים רבות את מעמדם כדי ללחוץ על שליטי העיר שלא לאפשר ליהודים להתגורר בתוכה או לסחור בה. הירידים הם כמובן זירות המסחר העיקריות, השווקים הגדולים שכמותם היו במקומות רבים בפולין. אך לא רק הד ימיהביניים נשמע כאן, אלא בעיקר חיי הכלכלה בפולין בשנות העשרים והשלושים של המאה ה-20 – אותן שנים שבהן כתב מאנגר את שיריו. תקופה זו עמדה בסמן מדיניות ממשלתית מפלה נגד היהודים וגזירות בלתי פוסקות שאיימו על יכולתם להתפרנס והביאו רבים עד פת לחם. במיוחד התפרסמו "גזירות גרְבֶּקְסִי" (על שם הכלכלן ולדיסלב גרבסקי, ראש ממשלת פולין ושר האוצר בשנים 1923-1925), שהטילו מיסים גבוהים על רישוי עסקים, מה שפגע בעיקר במעמד הביניים היהודי. גם יורשיו המשיכו במאבק הכלכלי הבוטה ביהודים. "חוק בעלי מלאכה" למשל (נחקק ב-1927 והוחמר ב-1934), החמיר את הפיקוח על ההכשרה המקצועית של שוליות אומנים והקשה על תנאי העסקתם. דבר זה פגע במישרין באלפי סדנאות ועירות, שברובן עבדו יהודים, שהתקשו להשיג אישור חוקי לפעילותן. ראש הממשלה הפולני האחרון לפני המלחמה, הגנרל פליסיאן סלאבויִסקֶלְקוֹבְסְקִי, אף הכריז ביוני 1936, השנה בה הופיעו שירי המגילה, כי מאבק אלים ביהודים אמנם אסור, אך מאבק כלכלי – אדרבה! על רקע המדיניות האנטי־יהודית החריפה שהנהיג היטלר בגרמניה באותן שנים, התפרשה אמירה זו כמדיניות רשמית וכהיתר למלחמת חורמה כלכלית ביהודים. המן הרשע לובש אפוא את פניו של הפוליטיקאי הפולני בין שתי מלחמות העולם: אנטישמי הפועל בגלוי נגד המיעוט היהודי לא רק על־מנת לקפחו ולהצר את צעדיו, אלא גם לגרום לו לעזוב את פולין.

